

ระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

The Value System and the Formation of Buddhist Identity Among the Tai Yong in Lamphun Province

1. พระครูรัฐชัยธัช (ธวัชชัย ธนวิโส), 2. ไพรินทร์ ณ วันนา, 3. พระครูโกวิทธรรมวาทิ
1. Phrakhruaranchaithath (Thawatchai Thanavamsa), 2. Phairin Na Wanna,
3. Phrakhrukowitattawatee

1., 2., 3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
1., 2., 3. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College
Author E-Mail: chonumboo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) เสริมสร้างคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา และ 3) วิเคราะห์ระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ในจังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและเชิงตีความ

ผลการวิจัยพบว่า

- การสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน มุ่งเน้นการสืบทอดและปรับพิธีกรรมให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน ควบคู่กับการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผสานกับพระพุทธศาสนา โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างครอบครัว วัด โรงเรียน และชุมชนในการถ่ายทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น พร้อมทั้งสร้างพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่เรียนรู้ใหม่
- การเสริมสร้างคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยอง เป็นกระบวนการบูรณาการภาษา พิธีกรรม ภูมิปัญญา และบทบาทของวัดและชุมชน โดยพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าจากรุ่นสู่รุ่น พระสงฆ์และผู้นำชุมชนทำหน้าที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม
- ระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง เกิดจากกระบวนการสร้าง-ใช้-สืบทอด-ผลิตซ้ำ ผ่านความร่วมมือของครอบครัว วัด และชุมชน โดยผสานพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้าน ก่อให้เกิดคุณค่าด้านความกตัญญู ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งยังคงได้รับการถ่ายทอดและปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: 1. ระบบคุณค่า; 2. การสร้างอัตลักษณ์; 3. พระพุทธศาสนา; 4. ไทยอง

ABSTRACT

This research article aimed to: 1) Investigate the development of a Buddhist cultural pathway, 2) Promote values while fostering the construction of Buddhist identity, and 3) Examine the value system alongside the formation of Buddhist identity among the Tai Yong community

in Lamphun Province. The research adopts a mixed-method approach, incorporating both document analysis and qualitative methodologies. Data collection was conducted through in-depth interviews with 20 key informants and discussions with 5 specifically selected experts. The primary tools for data collection included interviews and group discussions. The gathered data were analyzed using descriptive and interpretive content analysis techniques.

The research found that:

1. The development of a Buddhist cultural path for the Tai Yong community in Lamphun province emphasizes preserving and adapting rituals to align with today's social context. This initiative seeks to combine local wisdom with Buddhist principles through collaborative efforts between families, temples, schools, and the wider community, ensuring the seamless transfer of heritage across generations while fostering new spaces for social interaction and learning.

2. Strengthening values and shaping the identity of the Tai Yong people involves weaving together language, rituals, traditional knowledge, and the pivotal roles of temples and communities. Buddhist practices and long-held beliefs function as vital channels for imparting values over time, with monks and community leaders actively promoting learning and engagement within society.

3. For the Tai Yong people, the system of Buddhist values and identity emerges through the collaborative creation, application, transmission, and continuity of practices driven by families, temples, and communities. By blending Buddhism with local traditions, values such as gratitude, solidarity, and communal responsibilities are nurtured, adapted, and perpetuated to remain relevant in the modern social landscape.

Keywords: 1. Value system; 2. Identity Formation; 3. Buddhism; 4. Tai Yong

บทนำ

พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือของไทย ราว พ.ศ. 1181 ผ่านทางพม่าและมอญ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพินและเมืองเมะตะมะ ภายใต้การนำของพระมหาบุปผสวามีอุทุมพร ซึ่งได้ส่งศิษย์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระยะแรกเป็นนิายพินเมืองที่มีลักษณะเป็นสำนักการสืบทอดคำสอนจากครูสู่ศิษย์ มากกว่าการจัดองค์กรแบบปัจจุบัน ต่อมาในช่วงรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาล้านนาระหว่างรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชถึงพญาแก้ว (พ.ศ. 1984–2068) พระพุทธศาสนาได้พัฒนาและผสมผสานความเชื่อหลากหลายมากขึ้น แม้จะรับอิทธิพลหลักจากนิกายเถรวาทพินเมืองและลังกาวงศ์ผ่านสำนักสวนดอกและสำนักป่าแดง แต่ก็ยังผสมผสานคติมหายานและวัชรยานเข้ากับความเชื่อท้องถิ่น จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาในล้านนาอย่างกลมกลืน (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2555)

ดินแดนล้านนา มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และพหุวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการปกครองของพม่านานกว่า 200 ปี (ค.ศ. 1558–1774) แม้จะไม่ปรากฏสิ่งก่อสร้างแบบพม่าหลงเหลือชัดเจน แต่ร่องรอยวัฒนธรรมยังคงแฝงอยู่ในวิถีชีวิตท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการอพยพของชาวพม่าเข้ามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในยุคนิยพินพินเชียงใหม่ช่วงทศวรรษ 1780–1840 พระเจ้ากาวิละได้กวาดต้อนผู้คนจากรัฐฉาน เช่น เมืองยอง เชียงตุง เมืองปิ่น เข้ามาเสริมกำลังพลให้แก่ล้านนา จากเดิมที่มีเพียง 700 คน ในปี ค.ศ. 1782 เพิ่มขึ้นเป็น 50,000 คน ในปี ค.ศ. 1837 โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทลื้อ หรือ “คนยอง” ที่ตั้งถิ่นฐานในลำพูนและเชียงใหม่ มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพุทธศาสนา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของล้านนาอย่างมั่นคง (ธัญญารัตน์ อภิวิทย์, 2560)

การอพยพครั้งใหญ่ของผู้คนจากเมืองยองเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2348 โดยอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูน และกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ในเวลาต่อมา ชาวไทยองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีถิ่นเดิมอยู่ที่เมืองยอง ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำยอง ใกล้แม่น้ำโขง เดิมเมืองนี้มีชื่อว่า “มเหยงคณ์” และเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้เฒ่าว่า “เงงจ้าง” หรือ “เมืองเชียงช้าง” โดยชาวเมืองเรียกตนเองว่า “ไทยอง” (แสง มาละแซม, 2544) คำว่า “ยอง” อันเป็นชื่อเรียกชาติพันธุ์นั้น ตำนานเมืองยองอธิบายว่า เป็นชื่อของหญิงาชนหนึ่งที่เคยขึ้นในบริเวณเมืองยอง กาลนานมาแล้วมีนายพรานจากเมืองอาฬวมาจุดไฟเผาป่า ทำให้หญ้ายองปลิวไปทั่ว เช่นเดียวกับชาติพันธุ์ไทยอง ที่อยู่กระจัดกระจายทั่วไป สิ่งที่สำคัญที่มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่งคือ ภาษาพูดที่เรียกว่า “ภาษายอง” ซึ่งสามารถสื่อสารกันอย่างเข้าใจระหว่างคนไทยองในทุกถิ่นฐาน (ชมรมฮักตัวเมือง สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2562) ชาวไทยองที่อพยพมาได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญของลำพูน ได้แก่ แม่น้ำกวง แม่น้ำปิง และแม่น้ำทา ซึ่งเหมาะแก่การเกษตรและการดำรงชีพ พร้อมนำวัฒนธรรมจากสิบสองปันนามาสูบล้านนา ทั้งด้านภาษา เครื่องแต่งกาย ดนตรี การฟ้อนรำ และอาหาร ในช่วงตั้งถิ่นฐานได้มีการประกอบพิธียกเมืองเวียงยอง และจัดตั้งวัดหัวขัวเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและการศึกษา โดยอัญเชิญเทวบุตรหลวงเป็นเทพอารักษ์คุ้มครองชุมชน นอกจากนี้ วัดนางขัวน้อยเหนืออำเภอป่าซาง ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจสำคัญของชาวไทยอง ด้วยการประดิษฐานพระธาตุเจดีย์จำลองพระธาตุจอมยองและจารึกไม้สักที่เป็นหลักฐานการทำบุญและความศรัทธาของชุมชน (ไพรินทร์ ฌ วันนา, 2558) ปัจจุบันประชากร “คนยอง” มากกว่า 85% เป็นคนส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูน ศิลปวัฒนธรรม จารีต ความเชื่อ วิถีชีวิตของ “คนยอง” มีการผสมผสาน แลก รับ ปรับ เปลี่ยน กับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน และมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ร่วมกันในยุคสมัยต่าง ๆ ในดินแดนล้านนาไม่น้อยกว่า 200 ปี เช่น คนเมือง (ยวนโยนก) คนจีน (ซิ่น) คนลื้อ คนลัวะ คนม่าน (พม่า) คนเงี้ยว (ไทใหญ่) รวมถึงคนจีน คนบนพื้นที่สูงกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงคนไทยที่มาจากภาคกลาง จนไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นอัตลักษณ์หรือลักษณะแยกที่ออกมาอย่างชัดเจนในทางสังคมและวัฒนธรรม (แสง มาละแซม, 2565) ภาษาของชาวไทยองจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาไตลื้อ มีสำเนียงเฉพาะตัวและใช้ตัวอักษรล้านนาในการเขียนบางส่วน ส่วนการแต่งกายมีลักษณะเฉพาะ ผู้ชายสวมกางเกงสะดอหรือกางเกงผ้าฝ้ายคู่กับเสื้อแขนยาวสีครามและโพกผ้าขาว ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาว นุ่งซิ่นลายตีนซิ่นสี่เหลี่ยม โพกผ้าขาวและสะพายย่าม ลวดลายและรายละเอียดของเครื่องแต่งกายสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตน ประเพณีสำคัญ ได้แก่ ประเพณีประจำปี ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ และประเพณีปีใหม่เมือง ซึ่งยังคงจัดขึ้นต่อเนื่องทุกปี อาหารประจำถิ่น เช่น แกงหยวกกล้วย น้ำพริกอ่อง และยาดอกแค แสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะที่ศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชนไทยองอย่างเด่นชัด (รัตนภรณ์ กองศรี และคณะ, 2564) ด้วยภูมิหลังดังกล่าว ทำให้ชาวไทยองมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสรรค์และรักษามรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน ที่มีชาวไทยองตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก และยังคงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชาวไทยองที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของชุมชนเป็นสำคัญ ขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับระบบคุณค่า ตลอดจนกระบวนการสร้าง การสืบทอด และการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน เนื่องจากชาวไทยองเป็นกลุ่มไทลื้อที่สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ผสมผสานพระพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม การศึกษานี้ช่วยทำความเข้าใจบทบาทศาสนาในการยึดเหนี่ยวชุมชน รักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

3) เพื่อวิเคราะห์ระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ในจังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก 6 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทลื้อ) ผู้สูงอายุ (ไทยอง ไทลื้อ) กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านไทยองศึกษา รวมทั้งสิ้น 25 รูป/คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จากพื้นที่การวิจัยในชุมชนชาวไทยอง จังหวัดลำพูน ประกอบไปด้วย 1) ชุมชนตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง 2) ชุมชนตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ 3) ชุมชนตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง และ 4) ชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) อาทิ ท่านคิดว่า “ความเป็นชาวไทยอง” สะท้อนออกผ่านกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนาใดบ้าง ท่านเห็นว่าปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง เป็นต้น และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใน 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความถูกต้องและความสมบูรณ์ขององค์ความรู้จากงานวิจัย ประเด็นที่ 2 บทบาทของสถาบันและกลไกทางสังคมในการสร้างและสืบทอดคุณค่า ประเด็นที่ 3 รูปแบบและประสิทธิภาพของกระบวนการสืบทอดคุณค่าและอัตลักษณ์ และประเด็นที่ 4 การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในบริบทปัจจุบัน ซึ่งผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 รูป/คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนผลงานวิจัย บทความวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรม การจัดการวัฒนธรรม คติชนวิทยา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นมาและอัตลักษณ์วิถีของชาวไทยอง เพื่อนำมาวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน ส่วนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทไตลื้อ) กลุ่มผู้สูงอายุ (ไทยอง ไทไตลื้อ) และกลุ่มผู้นำชุมชน โดยดำเนินการตามขั้นตอนคือ การเตรียมการสัมภาษณ์ (นัดหมาย เตรียมอุปกรณ์ ศึกษาเครื่องมือ) และการสัมภาษณ์ (สร้างความคุ้นเคย อธิบายวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง) นอกจากนี้ยังมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 5 รูป/คน โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทไตลื้อ) และนักวิชาการด้านไทยองศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล รวมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ของข้อมูล สุดท้ายผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาถอดความ (Transcription) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่มรหัส (Coding) สังเคราะห์ประเด็นหลัก (Themes) และเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสาร เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ในจังหวัดลำพูน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร โดยใช้คัมภีร์ พระพุทธศาสนา งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านการจัดหมวดหมู่ (Coding

Categories) คือ วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน รวมถึงการตีความและเชื่อมโยงข้อมูล (Interpretation and Thematization) เพื่อหาประเด็นหลัก (Themes) และความสัมพันธ์เชิงลึก พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อค้นพบเบื้องต้นเป็นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis) ผ่านกระบวนการถอดความ (Transcription) เพื่อรักษาข้อความต้นฉบับที่ครบถ้วน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยแบ่งประเด็นตามกรอบคำถามสัมภาษณ์ กำหนดรหัส (Codes) และจัดกลุ่มรหัสเป็นประเด็นหลักเพื่อนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่ม และการสังเคราะห์ข้อมูลโดยเชื่อมโยงข้อมูลภาคสนามเข้ากับข้อมูลเอกสาร เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย

1) การสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาวิเคราะห์การสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

1. วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนเป็นระบบชีวิตที่ผสมผสานระหว่างหลักพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมอย่างกลมกลืน ทั้งด้านความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งล้วนทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนในชุมชนให้เกิดความสามัคคี เสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และถ่ายทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น โดยมีวัดและพิธีกรรมเป็นศูนย์กลางสำคัญในการหล่อหลอมความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ทำให้วิถีชาวไทยองยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มพระสงฆ์ให้ทัศนะว่า “ชาวไทยองเราเชื่อกันว่าการทำบุญเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงทั้งคนเป็นและคนตาย รวมถึงเป็นสิริมงคลให้ครอบครัวและชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข ประเพณีอย่างสลากย้อมหรือการตานข้าวใหม่ของชาวไทยอง เราไม่ได้มองแค่เป็นพิธี แต่เป็นการสืบต่อบุญจากบรรพบุรุษและแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับ คนในหมู่บ้านจึงให้ความสำคัญกับพิธีเหล่านี้มาก” (พระสงฆ์รูปที่ 1)

2. การสร้างวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนเกิดจากการผสมผสานระบบความเชื่อ คติธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน ผ่านพิธีกรรม ประเพณี และการมีส่วนร่วมของวัด ครอบครัว และชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมคุณค่าทางศีลธรรม เสริมสร้างความผูกพัน และถ่ายทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลง แต่ด้วยการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ทำให้วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยองยังคงดำรงอยู่และเป็นพลังสำคัญของชุมชนต่อไป ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้สูงอายุ (ไทยอง ไทลื้อ) ให้ทัศนะว่า “ภูมิปัญญาของชาวไทยองอยู่ในวิถีชีวิตทุกอย่าง ทั้งงานทอผ้า งานบุญ งานกิน ทุกอย่างผูกกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและสิ่งที่บรรพบุรุษทำไว้ เราก็แค่สืบทอดให้มันไม่หายไป เพราะมันคืออัตลักษณ์ของคนไทยองในลำพูนที่เราภูมิใจมาก” (ผู้สูงอายุ (ไทยอง ไทลื้อ) คนที่ 1)

2) การเสริมสร้างคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาวิจัยและสังเคราะห์ข้อมูล การเสริมสร้างคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง มีข้อค้นพบสำคัญดังนี้

1. คุณค่าทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

1.1 คุณค่าด้านการธำรงอัตลักษณ์และการสืบทอดวัฒนธรรมวิถีพุทธ

ความเป็นชาวไทยองในลำพูนสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว ผ่านภาษา การแต่งกาย ประเพณี และความเชื่อทางศาสนา ภาษาท้องถิ่น พิธีกรรม และกิจกรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดค่านิยมและภูมิปัญญาสู่เยาวชน ทำให้ชาวไทยองรุ่นใหม่รักษาเอกลักษณ์ ปรับตัวเข้ากับสังคมร่วมสมัย และ

สร้างความภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทลื้อ) ให้ทัศนะว่า “การใช้ภาษาของในพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้ชัดเจน ทำให้คนในชุมชนรับรู้ถึงคุณค่าและความแตกต่างเฉพาะตัวของวัฒนธรรมของ และรักษารากฐานความเป็นชุมชนไว้” (ปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทลื้อ) คนที่ 5)

1.2 คุณค่าด้านพุทธศาสนาและพิธีกรรมท้องถิ่น

พิธีกรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยอง เช่น สืบชะตา สลากภัต สลากย้อม และพิธีสงเคราะห์ ผสมผสานพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้าน ทำหน้าที่สืบทอดคติความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาสู่เยาวชน สร้างความภูมิใจ ผูกพันชุมชน และรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมไว้ในสังคมร่วมสมัย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มพระสงฆ์ให้ทัศนะว่า “ประเพณีสลากภัต โดยเฉพาะสลากย้อม ไม่ใช่แค่การทำบุญอุทิศหาบรรพบุรุษ แต่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยอง การร่วมกิจกรรมช่วยเสริมความภาคภูมิใจและรักษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน” (พระสงฆ์รูปที่ 3)

1.3 คุณค่าด้านบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ

พระสงฆ์ชาวไทยองมีบทบาทสำคัญในการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม พระสงฆ์สอนธรรมะและเป็นแบบอย่างในพิธีกรรม ส่วนผู้นำชุมชนสนับสนุนกิจกรรมศาสนาและวัฒนธรรม ความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายสร้างเครือข่ายสังคมเข้มแข็ง ส่งเสริมอัตลักษณ์ ชุมชนมีส่วนร่วม และทำให้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และค่านิยมสืบทอดต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มพระสงฆ์ให้ทัศนะว่า “พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรมและพิธีกรรม ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจคุณค่าของศาสนาและเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ชาวไทยองอย่างชัดเจน” (พระสงฆ์รูปที่ 2)

1.4 คุณค่าด้านภูมิปัญญาและการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวไทยองสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ผ่านงานหัตถกรรม อาหารพื้นบ้าน และพิธีกรรมประจำปี การเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมช่วยสืบทอดความรู้ ค่านิยม และอัตลักษณ์ของชุมชน แม้วิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลง แต่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่และปรับตัวเข้ากับสังคมร่วมสมัย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทลื้อ) ให้ทัศนะว่า “การรักษาและสืบทอดพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น งานบุญประจำปีและพิธีกรรมท้องถิ่น ช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้คุณค่าเชิงศาสนาและอัตลักษณ์ชาวไทยองอย่างเป็นรูปธรรม” (ปราชญ์ชาวบ้าน (ไทยอง ไทลื้อ) คนที่ 3)

2. อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง ประกอบไปด้วย 1) อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ (พระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม) 2) อัตลักษณ์ด้านพิธีกรรม (การทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ) 3) อัตลักษณ์ด้านสถานที่ (วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน) และ 4) อัตลักษณ์ด้านจิตใจ (การใช้พิธีกรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางใจ)

3. การสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน

3.1 การสร้างความเข้าใจร่วมกันด้วยการเรียนรู้ เกิดจากการเรียนรู้ข้ามรุ่นผ่านครอบครัว วัด และชุมชน โดยการถ่ายทอดความเชื่อ ประเพณี และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน ทำให้คนรุ่นใหม่เกิดความผูกพันกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมและร่วมสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3.2 การสร้างผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เกิดจากการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติในงานบุญและพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนซึมซับความเชื่อ คุณค่า และวิถีปฏิบัติทางศาสนาจากประสบการณ์ตรง จนเกิดความผูกพันและสืบทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น

3.3 การสร้างผ่านวัดและพระสงฆ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การถ่ายทอดความเชื่อ และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของชุมชน ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

3.4 การสร้างผ่านการใช้อย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน เกิดจากการนำความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนซึมซับคุณค่าและสืบทอดอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นผ่านวิถีชีวิตจริง

3) ระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน มีข้อค้นพบสำคัญดังนี้

1. การสร้าง (Creation) การก่อรูประบบคุณค่าและอัตลักษณ์ครั้งแรก

อัตลักษณ์และค่านิยมของชาวไทยองเกิดจากการสืบทอดพิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม พระสงฆ์และผู้นำศาสนากำกับหลักธรรม ผู้เฒ่าและผู้นำชุมชนถ่ายทอดเรื่องเล่าและประสบการณ์ ช่างฝีมือสร้างวัตถุสัญลักษณ์ ครอบครัวยุคใหม่ค่านิยมพื้นฐาน กระบวนการปรับพิธีกรรมร่วมสมัย และการมีส่วนร่วมของทุกวัยช่วยสร้างความผูกพัน ทำให้อัตลักษณ์ชาวไทยองมีชีวิต เชื่อมอดีต ปัจจุบัน และคนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

2. การใช้ (Usage) การใช้ประโยชน์จากคุณค่าและอัตลักษณ์ของวิถีชาวไทยอง

ชาวไทยองนำคุณค่าทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาอาศัยกัน และสามารถธำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

3. การสืบทอด (Transmission) การส่งต่อความหมายและทักษะระหว่างรุ่น

กระบวนการสืบทอดคุณค่า อัตลักษณ์ และทักษะวัฒนธรรมของชาวไทยองเกิดจากการเรียนรู้เชิงปฏิบัติผ่านครอบครัว วัด ชุมชน และช่างฝีมือ เด็กเยาวชนซึมซับความรู้จากการสังเกต ทำร่วม และมีส่วนร่วมในพิธีกรรม งานบุญ และกิจกรรมท้องถิ่น เรื่องเล่าและพิธีกรรมสร้างกรอบความหมายทางศีลธรรมและอัตลักษณ์ร่วม การปรับพิธีกรรมให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันโดยไม่สูญเสียแก่นสาร ช่วยให้คุณค่าและอัตลักษณ์ชาวไทยองดำรงอยู่ ชำรงรุ่น และมีชีวิตในทุกบริบทของชุมชน

4. การผลิตซ้ำ (Reproduction) การทำให้ระบบคุณค่าและอัตลักษณ์เกิดซ้ำและยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

กระบวนการผลิตซ้ำคุณค่าและอัตลักษณ์ของชาวไทยองเกิดจากการปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวัน และพิธีกรรมตามรอบปี พร้อมปรับรายละเอียดให้เหมาะกับสังคมปัจจุบัน การบอกเล่าเรื่องราวบรรพชนและสัญลักษณ์ทางศาสนาผ่านครอบครัว วัด โรงเรียน และชมรมวัฒนธรรมสร้างความเข้าใจและภูมิใจร่วม การมีส่วนร่วมของเยาวชนและความร่วมมือของชุมชนทำให้คุณค่า พิธีกรรม และอัตลักษณ์ฝังตัวในชีวิตประจำวัน คงความหมาย และสืบทอดต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาระบบคุณค่าและการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยทำหน้าที่เป็นกรอบคุณค่าและศูนย์กลางทางจิตใจที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับครอบครัว ชุมชน และประเพณีดั้งเดิม ขณะเดียวกันชาวไทยองมิได้ละทิ้งความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เลือกผสมผสานความเชื่อเหล่านี้เข้ากับหลักและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน จึงไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับการนับถือพระพุทธศาสนา หากกลับกลายเป็นกระบวนการเสริมพลังซึ่งกันและกัน โดยพระพุทธศาสนาช่วยให้ความเชื่อดั้งเดิมมีความหมายในบริบทสังคมร่วมสมัย ขณะที่ความเชื่อดั้งเดิมช่วยคงเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยองไม่ให้ถูกกลืนหายไป การมีส่วนร่วม

ร่วมในพิธีกรรม งานบุญ และกิจกรรมของวัดจึงมิได้เป็นเพียงการปฏิบัติทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการสร้าง สืบ ทอด และผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน ทำให้ชาวไทยองสามารถ รักษา รากเหง้าของตนเองไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวคิดแนวคิดพหุวัฒนธรรม Multiculturalism ของ Lawrence A. Blum (1998) ที่ว่า พหุวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับความเข้าใจ การรู้จักคุณค่า และการให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมของตนเอง และให้ความเคารพ และให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น แนวคิดพหุวัฒนธรรมจึงไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ตัวเอง หากเกี่ยวข้องกับการให้คุณค่าวัฒนธรรมอื่น ๆ ด้วย และงานวิจัยของ พระครูภาวนาโสภิต (บุญญวิศิษฐ์ เมือง วงศ์) และคณะ (2567) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง ในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง และกระเหรี่ยงในลำพูนมี สิทธิและความคุ้มครองเท่าประชาชนทั่วไป แม้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยสมัยใหม่ เช่น นับถือพุทธ ใช้ภาษาไทย แต่ง กายและที่พำอาศัยตามสมัยนิยม แต่ละกลุ่มยังรักษาอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น ภาษา ประเพณี ความเชื่อเรื่องผีบรรพ บุรุษ การเคารพผู้สูงอายุ และลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันตามเพศและวัย โดยไทลื้อและไทยองมีชุดคล้ายกัน แต่ไทลื้อมีลวดลายวิจิตรกว่า ส่วนชาวกระเหรี่ยงมีชุดโดดเด่นเฉพาะตัว

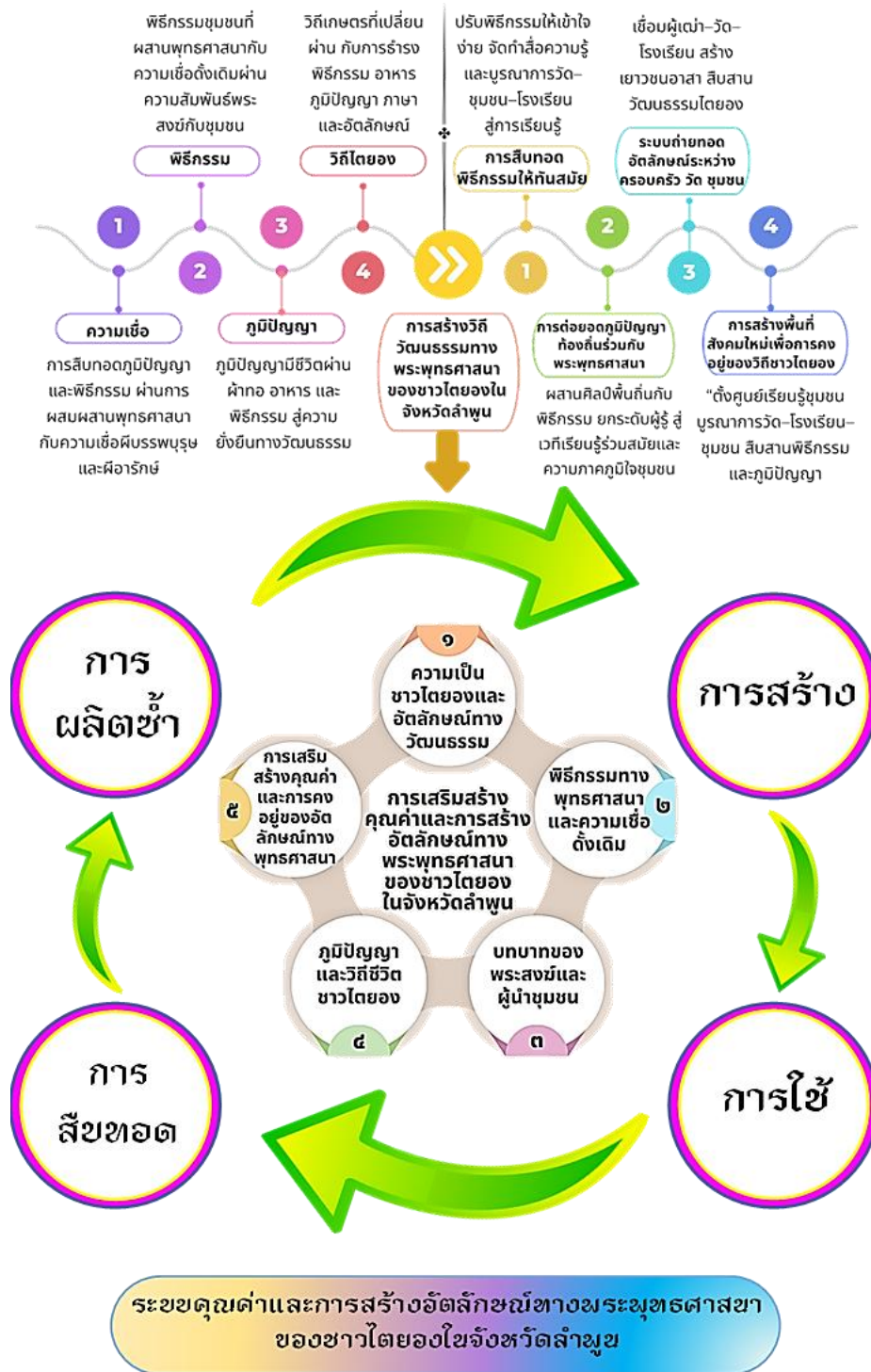
2. การเสริมสร้างคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองสะท้อนผ่านภาษา เครื่องแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมที่ถ่ายทอดค่านิยมและภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครอบครัว โรงเรียน และองค์กรชุมชนมีบทบาทในการสอน กำกับ และสนับสนุนการปฏิบัติ ทำให้เยาวชนเรียนรู้และภาคภูมิใจ ในรากเหง้าวัฒนธรรม การปรับพิธีกรรมและกิจกรรมให้เหมาะกับสังคมร่วมสมัยช่วยรักษาแก่นสำคัญของวัฒนธรรม ทำให้ระบบคุณค่า อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของชุมชนมีชีวิตและสืบทอดอย่างต่อเนื่อง แม้สภาพแวดล้อม เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ของ Pierre Bourdieu (1990) ที่ว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ สัญลักษณ์ และแบบแผนทาง วัฒนธรรมถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งผ่านสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ศาสนา การศึกษา และ ชุมชน ทำให้วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มสังคมยังคงดำรงอยู่และได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง และงานวิจัย ของ พระสมุห์ธีรยุทธ อภิปัญญา (แดงสอน) และคณะ (2566) เรื่อง การอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวมัณญ ตามหลัก พระพุทธศาสนาในชุมชนวัดทรงธรรม ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ชาว มัณญวัดทรงธรรม จ.สมุทรปราการ มีอัตลักษณ์ชัดเจนทั้งการแต่งกาย ผู้ชายใส่ผ้าโสร่งแดง เสื้อขาว ผู้หญิงใส่ผ้าถุง แดง เสื้อขาวลูกไม้ ห่มสไบ ใช้ภาษารามัญสื่อสารในชุมชน ความเชื่อสำคัญเกี่ยวกับการบวช เคารพบรรพบุรุษ และผี ปกปักรักษาชุมชน พิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การบวชแบบรามัญ การเลี้ยงผีบ้าน และรำถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่ ยังคงสืบทอดต่อเนื่อง พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของชีวิตและวิถีชุมชน

3. ระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนเกิดจากสาม กระบวนการหลัก คือ การสร้าง (Creation) ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม การสืบทอด (Transmission) ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจากครอบครัว วัด โรงเรียน และผู้นำชุมชน และการผลิต ซ้ำ (Reproduction) ที่ทำให้คุณค่าและอัตลักษณ์ปรากฏในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมประจำปี ปรับให้เข้ากับ สังคมร่วมสมัย กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนและสมาชิกชุมชนทุกวัยเรียนรู้ มีส่วนร่วม และภาคภูมิใจใน วัฒนธรรม ทำให้อัตลักษณ์และคุณค่าชาวไทยองยังคงมีชีวิต เชื่อมอดีต ปัจจุบัน และความต้องการของคนรุ่นใหม่ เข้าด้วยกันอย่างมั่นคง ทั้งยังเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์และค้ำจุนความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมในชีวิต ของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรพิพัฒน์โกศล (สุเวศน์ อภิวิทย์) และคณะ (2565) ซึ่งได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริม ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมุ่งสร้างความตระหนักในครอบครัวให้เยาวชนเห็นคุณค่าและ ความสำคัญของประเพณีท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรม

ประเพณี ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากพระสงฆ์และผู้สูงอายุผ่านการปฏิบัติ การสนทนา และกิจกรรม ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ พร้อมปรับปรุงและพัฒนารูปแบบประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้เยาวชนและ สมาชิกชุมชนทุกวัยมีส่วนร่วม สืบสาน และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยได้ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

อธิบายได้ว่า ระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน ดำรงอยู่ผ่านกระบวนการสร้าง สืบทอด และผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง กระบวนการสร้างทำหน้าที่วางรากฐานค่านิยม อัตลักษณ์ และความหมายร่วมผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนรากเหง้าท้องถิ่น และพุทธศาสนา การสืบทอดเกิดขึ้นผ่านครอบครัว วัด และชุมชน ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และค่านิยม แก่เยาวชนผ่านการสังเกต ปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม งานบุญ และกิจกรรมประจำปี ทำให้ผู้รับซึมซับอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ ขณะที่กระบวนการผลิตซ้ำช่วยให้คุณค่าและอัตลักษณ์เหล่านี้ยังคงมีชีวิตและยืนยงในสังคมปัจจุบัน ด้วยการปรับพิธีกรรมให้เหมาะสมกับบริบทร่วมสมัย การใช้สื่อ องค์กรความรู้ และการมีส่วนร่วมของคนทุกวัยในชุมชน รวมถึงการบูรณาการทรัพยากรของครอบครัว วัด ชุมชน และหน่วยงานภายนอก กระบวนการทั้งหมดนี้ส่งผลให้พิธีกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสัญลักษณ์ทางศาสนาไม่เพียงคงอยู่ แต่ยังสร้างความผูกพัน ความภาคภูมิใจ และความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ชาวไทยองได้อย่างมั่นคง ทำให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์และปรับตัวเข้ากับสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของศาสนา สังคม และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และคนรุ่นใหม่เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนและมีชีวิตชีวา

สรุป

วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนสะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นทั้งรากฐานทางจิตใจและกลไกทางสังคมที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ควบคู่ไปกับการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม การผสมผสานระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมมิได้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายร่วมที่ช่วยธำรงคุณค่า ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า การใช้วัด พิธีกรรม และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม สามารถเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม อันเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไทยองให้สามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนเองควบคู่กับการอยู่ร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน อย่างเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาวัฒนธรรมระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นฐานการพัฒนาชุมชน
2. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดควรกำหนดนโยบายสนับสนุนวัดและศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน “พุทธนวัตกรรม” และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อธำรงอัตลักษณ์ของควบคู่กับการอยู่ร่วมในสังคมพหุนิยมอย่างสมดุล
3. สถานศึกษาควรผลักดันหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และคุณค่าทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยอง เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของเยาวชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยองในบริบทสังคมดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบของสื่อสมัยใหม่ต่อกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

2. ควรวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชาวไทยของในจังหวัดลำพูนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในภาคเหนือ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
3. ควรศึกษาบทบาทของสถาบันสงฆ์ในจังหวัดลำพูนต่อการธำรงรักษาและปรับประยุกต์อัตลักษณ์ของในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อขยายองค์ความรู้เชิงลึกด้านศาสนากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมฮักตัวเมือง สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2562, 30 มีนาคม). รู้จักประวัติศาสตร์ “ไทยอง” ที่กว่า 80% ของคนลำพูนล้วนสืบเชื้อสายมา. *มติชนสุดสัปดาห์*. https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_182589
- ธัญญารัตน์ อภิวงค์. (2560). กลุ่มชาติพันธุ์จากพม่าและการสร้าง “ความเป็นพม่า” ผ่านจิตรกรรมฝาผนังในล้านนา. *วารสารวิจิตรศิลป์*, 8(1), 23-59. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/fineartsJournal/article/view/77838>
- พระครูภาวนาโสภิต (บุญญวิศิษฐ์ เมืองวงศ์), ภราดร สุขพันธ์, จันทรธัมม์ ตาบุลิง, และบุญญาดา ประภัทรสิริ. (2567). ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง ในจังหวัดลำพูน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(4), 1295-1309. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/275810>
- พระครูวิจิตรพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมมาน), พระราชปรียัติ, พระครูวรธรรมวิฑูรย์, และชูชาติ สุทธะ. (2565). รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(2), 366-382. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/article/view/256221>
- พระสมุห์ธีรยุทธ อภิปัญญา (แดงสอน), พระมหาวิริยชัย วรินโท, และธวัช หอมทวนลม. (2566). การอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวมัณญ ตามหลักพระพุทธศาสนาในชุมชน วัดทรงธรรม ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(2), 124-138. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd/article/view/262502>
- ไพรินทร์ ณ วันนา. (2558). *หนังสือวิถีแห่งหริภุญชัย*. โรงพิมพ์แท่นทองการพิมพ์.
- รัตนภรณ์ กองศรี, บัณฑิต แสนคำวัง, เดือนภา พุดเกิด, ชลลดา อะติละ, สุพรรณ ปาคำน้อย, สิริวรรณ แสงใจ, สุรสิงห์ แสงโสด, และนิชฌิมา บุญเฉลียว. (2564). การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชุมชนเมืองสามไต่ในบ้านธิจังหวัดลำพูน. *วารสารช่วงฝน*, 15(2), 1-14. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/khuangpaya/article/view/249864>
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (2555). นิกายพุทธศาสนาในล้านนาระหว่างรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชถึงพญาแก้ว พ.ศ. 1984-2068: ศึกษาจากพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ที่มีจารึกในจังหวัดเชียงใหม่. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 32(2), 7-25. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/6995>
- แสง มาละแซม. (2544). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคนยองย้ายแผ่นดิน*. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสง มาละแซม. (2565). ยอง. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สืบค้น 10 เมษายน 2568, จาก https://ethnicity.sac.or.th/ethnic_detail?EID=HNEqWVTJHzw2JX2ib2inKg%3D%3D
- Blum, L. A. (1998). Antiracism, Multiculturalism, and Interracial Community: Three Educational Values for a Multicultural Society. In *Applied Ethnicity: A Multicultural Approach*. Prentice Hall.
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. Sage Publications.